

в статтю досліджується проблема використання і перекладу науково-технічної термінології в художественному тексті. Вибір для дослідження роману «Цифрова фортеця» відомого американського письменника Дена Брауна пояснюється наявністю в тексті великої кількості термінологічних одиниць, що входять до терміносистеми комп'ютерної галузі, яка активно розвивається і потребує нових назв для позначення нових технологічних понять. Проаналізовано відсоткове співвідношення комп'ютерних термінів, що належать до різних категорій, які виділяються на синхронному зрізі сучасного українського мови, а саме: українських назв, старих і нових іноземних запозичень, а також номінативів змішаного типу. Встановлено, що кількість українських назв комп'ютерних термінів в перекладі Володимиром Горбатко роману Дена Брауна співпадає з кількістю іноземних запозичень як 2:10. Також слід зазначити, що одним з найбільш продуктивних способів створення нових комп'ютерних термінів в українській мові, як і в англійській, є вторинна номінація.

Ключові слова: термін, лексика, лексико-семантичний аналіз, комп'ютерна терміносистема, вторинна номінація.

Dmytruk Veronika. On Some Peculiarities of Computing Term Translation in the Technothriller “Digital Fortress” by Dan Brown. With the help of lexical-semantic and statistical analysis, in the article the problem of the use and translation of scientific and technical terminology in belles-lettres is investigated. The choice to study the technothriller “Digital Fortress” written by the famous American writer Dan Brown is explained by the presence in the text of a large number of terminological units belonging to the computer industry terminology, which is actively developing and needs new names for new technological inventions. The ratio (in percentage) of computer terms belonging to main categories, which are distinguished synchronously in modern Ukrainian language, is analyzed in this paper, namely specific Ukrainian names, old and new foreign borrowings, and words of mixed types. It is established that the amount of specific Ukrainian computer terms in the translation of the novel made by Volodymyr Horbatko, relates to the number of foreign borrowings as 2:10. It also should be noted that one of the most productive ways of creation of new computer terms in Ukrainian language as in English is the secondary nomination.

Key words: term, lexis, lexical and semantic analysis, computer terminological system, secondary nomination.

Стаття надійшла до редколегії
04.04.2015 р.

УДК 811.111'25(045)

Олена Ковтун
Галина Єнчева

Структурно-семантичні особливості аналітичних номінацій авіаційної термінології в аспекті перекладу

Стаття присвячена дослідженню авіаційної термінології в перекладознавчому аспекті. Простежено шляхи формування аналітичних номінацій в авіаційній термінології, виокремлено моделі термінологічних словосполучень, які ввійшли до її складу. Проаналізовано лексико-семантичні, структурні особливості двокомпонентних аналітичних номінацій авіаційної термінології, показано на особливості їх перекладу. За формального та семантичного аналізу складних термінів основним критерієм правильного перекладу є безпомилкове визначення основного й підрядного компонента терміна та осмислення їхнього значення. Вибір способу, а зазвичай комбінації способів, перекладу залежить від декількох чинників: від вміння перекладача ідентифікувати термін-словосполучення, особливостей структури англійських двокомпонентних авіаційних термінів-словосполучень, вміння аналізувати структурно-семантичні характеристики цієї групи, визначати смислові зв'язки, від володіння перекладачем прийомами, традиційно наявними в теорії та практиці перекладу.

Ключові слова: авіаційна термінологія, двокомпонентний термін, структурна модель, процес перекладу, методи та способи перекладу, перекладацькі трансформації.

Постановка наукової проблеми та її значення. Авіаційна термінологія – молода терміносистема, яка перебуває в стані формування, тому вивчення загальних тенденцій перекладу термінів в англійській і українській мовах та окремих її особливостей цікаве, на нашу думку, і з теоретичного, і з практичного

погляду. Незважаючи на значну роль синтаксичного способу термінотворення, у мовознавстві на сьогодні не розв'язано чимало проблем, пов'язаних зі складеними термінами. Багатоаспектність проблем і теоретико-методологічні орієнтири перекладацького аналізу термінології потребують створення сучасних комплексних підходів до дослідження термінології, а отже визначають їх актуальність і вчасність.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Аналіз доробку лінгвістів і перекладознавців останнього десятиріччя засвідчує, що авіаційна термінологія не посідає провідного місця в колі їх інтересів. Окремо або ж разом з іншими мовознавчими проблемами різні аспекти перекладу термінів висвітлені в роботах таких учених, як М. М. Бондарчук, С. В. Гриньов, Т. Р. Кияк, В. М. Лейчик, Д. С. Лотте, Ю. Н. Марчук, Л. Л. Нелюбін, Я. І. Рецкер, Є. Ф. Скороходько, А. В. Суперанська, Ф. А. Циткіна, О. Д. Швейцер.

Мета й завдання статті. Наразі вбачаємо за потрібне з'ясувати структурні особливості англійських і українських двокомпонентних термінологічних словосполучень авіаційних термінів; виокремити чинники, які визначають специфіку їх перекладу.

Виклад основного матеріалу статті й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Термінологічна лексика становить вагомий частку лексики будь-якої розвиненої літературної мови й забезпечує взаєморозуміння між представниками окремих галузей знання та наукових дисциплін. Із цілої низки властивостей, які науковці (Б. М. Головін, В. П. Даниленко, Л. А. Капаназе, І. С. Квітко, Н. З. Котелова, В. М. Лейчик, Д. С. Лотте та ін.) приписують термінові, найбільш істотні, на нашу думку: 1) терміни систематизовані й взаємопов'язані з іншими одиницями термінологічного поля; 2) зміст терміна – це приписувана йому дефініція; 3) функція терміна – вираження спеціального професійного поняття. До похідних належать: однозначність, нейтральність, точність, лаконічність, зручність утворення похідних слів, правильність, милозвучність.

Відтак *термін*, слідом за М. М. Бондарчук, розуміємо як спеціальне найменування з науково-технічної галузі, що функціонує у сфері професійного спілкування і є компонентом сучасної наукової класифікаційної системи [1, с. 43], а під терміносистемою – організовану сукупність термінів певної галузі знання. У нашому випадку йтиметься про авіаційну терміносистему.

Авіаційна терміносистема є сукупністю однослівних і багатослівних термінів, які співвідносяться з понятійною системою авіаційної галузі, перебувають у взаємозв'язку та взаємодії, піддаються свідомому регулюванню й упорядкуванню. Наші спостереження над компонентною структурою авіаційних термінів англійської та української мов підтвердили висновки учених-термінологів, що в давніших терміносистемах часто використовують терміни, що складаються з одного слова, а в новіших – переважають дво- і багатокомпонентні ТС. М. М. Бондарчук доходить висновку, що у відносно молодій, динамічній, сучасній українській авіаційній термінології складені (дво- і багатокомпонентні) терміни можуть бути значно зручнішими за однослівні, оскільки дають змогу на етапі формування системи «з більшою наочністю розкрити відношення між окремими поняттями, що підтверджується прикладами з авіаційної термінології» [1, с. 59].

Серед усього масиву досліджуваних термінологічних словосполучень кількісно переважають двокомпонентні ТС. Полілексемні авіаційні терміни складають більшу частину корпусу досліджуваних одиниць – 2582 (69,45 %). ТС, утворені за двокомпонентними моделями, налічують 1005 од. (27,03 % від усіх ТС). Найбільш поширеним структурним типом ТС в англійській мові вважають бінарну модель N_1+N_2 , (526 од.), яка переважно передає субкатегоризацію понять *pid-вид*. За моделлю N_1+N_2 будуються, наприклад: *amplitude modulation* – амплітудна модуляція, *area navigation* – зональна навігація, *flight altitude* – висота польоту, *flight fitness (personnel licensing)* – придатність до польоту (видача свідоцтв авіаційному персоналу), *instrument runway* – обладнана злітно-посадкова смуга, *rotor blade (rotorcraft)* – лопать гвинта-носія (гвинтокрилі повітряні судна), *vibration damper* – демпфер коливань.

Поширеність моделі N_1+N_2 у сучасних терміносистемах англійської мови може бути пояснена тим, що ці структурно компактні одиниці, позначаючи певні спеціальні поняття термінології в їх співвіднесеності з концептуальним апаратом галузі, здатні передавати різноманітні відношення логіко-семантичного характеру термінологічних одиниць на лексичному рівні; так, сполучення авіаційної терміносистеми використовуються як позначення:

а) різновиду певного виду: *destination aerodrome* – аеродром призначення, *helicopter accident* – авіаційний випадок із вертольотом, *piston aircraft* – повітряне судно з поршневим двигуном, *tractor*

aircrew – тяговий повітряний гвинт, *propeller blade* – лопать повітряного гвинта, *radar aid* – радіолокаційний засіб, *umbrella aerobrake* – аеродинамічне гальмо парасолькового типу;

б) об'єкта дії: *aircargo handling* – оброблення авіаційного вантажу (для завантаження в ПС), *backrest adjustment* – регулювання спинки крісла, *pitch reversing* – реверсування кроку (повітряного судна);

в) виконавця дії: *flight attendant* – бортпровідник, *aircraft commander* – командир повітряного судна, *arrival controller* – оператор прибуття, *ground crew* – бригада наземного обслуговування, *flight navigator* – штурман, *radar operator* – оператор РЛС, *airline pilot* – пілот авіакомпанії.

Модель N_1+N_2 перекладається

1) **субстантивно-субстантивними** ТС (326 од.), які представлені двома кількісно та якісно неоднорідними комплексами: генітивними та прийменниковими термінологічними словосполученнями.

Українські генітивні ТС побудовані за моделлю «іменник у називному відмінку + іменник у родовому відмінку». Частина таких словосполучень має тип синтаксичного зв'язку іменне прилягання, наприклад: *aeroplane system* – будова (система) літака, *communication center* – центр зв'язку, *compass rose* – роза компаса, *course sector* – сектор курсу, *crew member* – член екіпажу, *departure procedures* – процедури вильоту, *flight level* – ешелон польоту, *rest period* – час відпочинку, *route segment* – ділянка маршруту, *linearity sector* – сектор лінійності, *load factor* – коефіцієнт навантаження, *power budget* – бюджет потужності; *aerodrome chart* – карта аеродрому.

2) конструкцією **прикметник+іменник**: *instrument time* – приладовий час, *landing surface* – посадкова поверхня, *obstruction light* – загороджувальний вогонь, *point light* – точковий вогонь, *radar clutter* – радіолокаційні перешкоди, *reference point* – контрольний орієнтир, *runway strip* – льотна смуга, *surveillance radar* – оглядовий радар, *piston engine* – поршневий двигун. Наприклад: простежується також перекладна відповідність іменників у присвійному відмінку, які входять до складу англійського терміна $N's + N$, прикметником у структурі українського: *pilot's log* – робоча книжка пілота, *book's number* – рекомендовані інструкцією льотчику значення параметрів польоту.

Але трапляються випадки перекладу моделлю N_1+N_2 – *pilot's requirement* – запит пілота, *flight engineer's panel* – пульт бортінженера.

Грамматичний характер заміни структури N_1+N_2 на **прикметник + іменник** наголошується існуванням таких мовних явищ, як:

– ідентичність форм іменника та прикметника в англійській мові, яка зумовлена історично втратою формальних відповідників між іменниками і прикметниками;

– допустимість існування другого варіанта граматичної структури для вираження значення терміна в англійській та українській мовах: *arrival aerodrome* – аеродром прибуття (пор. *aerodrome of arrival*); *autopilot* – автопілот (пор. *automatic pilot*); *cowl flap* – стулка капота (пор. *cowling flap*); *disipation trail* – дисипаційний слід (пор. *distrail*); *hovering flight* – політ у режимі висіння (пор. *hover flight*); *night flight* – нічний політ (пор. *night flying*); *procedure track* – установлена лінія шляху (пор. *procedural track*).

3) **Складним терміном**, де український відповідник іменника N_1 трансформується в прийменниково-іменникове словосполучення:

Найуживаніші прийменники **в, у, з, за, із, без, від, до, про, під**; тип синтаксичного зв'язку в таких ТС – іменне прилягання, наприклад: *aircraft observation* – спостереження з борту повітряного судна, *approach phase* – етап заходу на посадку, *enroute phase* – етап польоту на маршруті, *flight watch* – спостереження за польотом, *traffic information* – інформація про рух.

Ще одна високопродуктивна двокомпонентна модель термінології **Adj+N** – (245 од.) Тип зв'язку в українській мові – узгодження. Означенням переважно є відносний прикметник, який конкретизує, уточнює родові значення терміна-іменника, надаючи всій терміносполуці видового термінологічного значення.

Прикметник у ТС загалом є виразником значення кількості або ступеня, динамічної та темпоральної характеристик, рідше – значення локативності, форми, фізичної характеристики. Авіаційні терміни, побудовані за структурною моделлю **Adj+N** (345 од.) перекладаються субстантивно-прикметниковими ТС: *alternate aerodrome* – запасний аеродром, *convective turbulence* – конвективна / термічна турбулентність, *critical altitude (airworthiness)* – критична абсолютна висота (льотна придатність), *fine pitch (of propeller)* – малий крок (повітряного гвинта), *narrow-body aircraft* – вузько-

фюзеляжне повітряне судно, *navigational grid* – аеронавігаційна координатна сітка, *take-off surface* – злітна поверхня, *variable sweep* – змінювана стрілоподібність, *vertical turn* – прямовисний віраж.

Конденсація інформації в поширених двокомпонентних термінологічних ад’єктивно-субстантивних словосполученнях відбувається за рахунок приєднання до іменника складного за будовою прикметника зі структурою **Adj+N** або **N₁+N₂**. Маючи більше інформаційне навантаження, такий термін, тим не менше, сприймається як недовгий і нескладний за структурою, наприклад, *ballute-type aerobrake* – аеродинамічне гальмо у вигляді надувної сфери, *ducted-fan engine* – двоконтурний турбовентиляторний двигун, *grid-point data* – дані у вузлах сітки (метеорологія), *short-haul service* – перевезення на малі відстані, *shuttle-like aerospaceplane* – повітряно-космічний літак типу БТКК. Решта двокомпонентних ТС будуються за такими моделями:

abbr + N (128 од.): *AFTN station* – станція відправлення стаціонарної мережі авіаційного далекого зв’язку, *ATS route* – маршрут ОПП, установлені маршрути для скеровування потоку руху для забезпечення обслуговування повітряного руху, *DP guidance* – наведення по радіопеленгатору, *D-VALUE* – величина D, величина, *IFR flight* – політ за ППП – політ, що виконується відповідно до правил польотів за приладами, *ILS categories* – категорії ILS (процедура заходу на посадку відповідно до висоти над місцем приземлення), *Z marker* – Z маркер (позиційний маркер, який постійно передає на частоті 75 мГц);

N+abbr (78 од.): *distance DR* – дистанція DR (відстань по горизонталі, яку вертоліт проходить від кінця передбаченої злітної дистанції);

N_{ing}+N (69 од.): *lighting gear (or water)* – поплавцеве шасі, *framing pulse (radar)* – кадровий імпульс, *loading factor* – коефіцієнт завантаження (лінії чи каналу), *plotting chart* – карта прокладання курсу, *trailing vortex* – кінцевий вихор, *windmilling restart* – повторний запуск двигуна в режимі авторотації;

P_{II}+N (50 од.), другий компонент терміна перекладається українською мовою іменником, а перший компонент означувальним словосполученням, де відповідником англійського дієприкметника II є прикметник та дієприкметник, найчастіше пасивний, наприклад: *displaced threshold* – зміщений поріг ЗПС, *rated output* – розрахункова потужність, *forced landing* – вимушена посадка, *mishandled baggage* – засланий багаж.

Або іншим способом: *autocoupled approach* – заходження на посадку в автоматичному режимі, *calibrated airspeed* – індикаторна земна швидкість, *paved runway* – ЗПС зі штучним покриттям, *podded engine* – двигун у гондолі, *shrouded propeller* – повітряний гвинт у кільці.

До цієї групи також належать **терміни епоніми**. Стаючи компонентом епонімної назви, імена епонімів вкладають до похідного терміна інформацію про носія імені, сферу його діяльності, особистий внесок ученого та країни у світовий науково-технічний прогрес. В аналізованій терміносистемі виділяємо 33 термінологічні одиниці з епонімами у своєму складі, що становить 1 % від усієї кількості двокомпонентних ТС. Варто зазначити, що кількість термінів-епонімів в авіації, порівняно з іншими науками, достатньо невелика, що зумовлено екстралінгвістичними чинниками: відносно короткою історією існування авіабудівництва та авіапромисловості, складністю і дороговизною авіаційних виробничих технологій та низьким споживацьким попитом на авіаційну продукцію у зв’язку з вузькою сферою її застосування.

Услід за К. О. Зюзіною поділяємо авіаційні епонімні терміни на дві категорії: власне авіаційні терміни та запозичені з інших наук [3]. До першої групи належать найменування, які виникли у зв’язку з розвитком авіації. Сюди належать термінологічні групи «Фігури пілотажу» (*Immelman-іммельман*, *Kvochur's Bell* – «дзвін» *Квачура*, *loop-the-loop* – петля *Нестерова*, *Pugachev's Cobra* – *кобра Пугачова*) та «Авіаційні конструкції, прилади та їх частини» (*Joukowski airfoil* (*Joukowski profile*) – *профіль Жуковського*, *Ludwig-Tube* – *труба Людвіга*). До цієї групи також належать терміни фізики та математики, що відображають розв’язання проблем авіаційної галузі.

До другої групи відносимо термінологічні одиниці з суміжних галузей науки, що виникли не у зв’язку з розвитком авіації, але активно в ній застосовуються. Так, основним засобом визначення шляхової швидкості та кута зносу літака на сьогодні є *доплерівські виміри*, які ґрунтуються на *ефекті Доплера*, який теоретично встановив 1842 року австрійський фізик і астроном Христіан Доплер.

Прикметно, що значна кількість епонімних термінів виникла в авіаційній термінології внаслідок взаємодії з термінологіями інших наук, наприклад, з такими розділами фізики та математики, як термодинаміка (*Braunton cycle* – *цикл Брайтона*, *Joule-Thomson effect* – *ефект Джоуля-Томсона*), електроди-

наміка (*правило Ленца, закони Кірхгофа*), теорія ймовірності (*Bernoulli theorem – теорема Бернуллі, Kolmogorov test (Kolmogorov criterion) – критерій Колмогорова*).

У разі переходу до української мови як компонента епонімної одиниці англomовні терміни-епоніми зазвичай транслітеруються: *Andersson – Андерсон, Klemm – Клем, Morrisey – Моррісей*; зафіксовані також випадки транскрибування: *Miles – Майлз, Wright – Райт*.

Функціонуючи в нерідній мовній системі, такі імена, зазвичай, піддаються її граматичним законам і набувають парадигми відмінкових закінчень: *Kalman filter – фільтр Калмана, Fowler flap – закрилок Фаулера, Krueger flap – щиток Крюгера (на внутрішній частині переднього ребра крила Боїнга 777), Woodruff key – шпонка Вудруфа*. Згодом вони можуть виступати твірними основами для прикметників, утворених за словотвірними моделями української мови, наприклад, *фаулерівський закрилок, доплерівський ефект*.

Проте серед авіаційних епонімних найменувань представлені й такі, у яких ім'я епоніма в перекладі не піддається морфологічним змінам. Такі імена закінчуються здебільшого голосними *-o, -i, -a*, наприклад, *цикл Карно, трубка Вентурі, ефект Коанда, щиток Крюгера*. Задля розв'язання питання щодо походження та перекладу епонімних найменувань не слід обмежуватися лише лінгвістичним дериваційним аспектом.

Вивчати походження та переклад епонімних термінів і номенів слід також з урахуванням характеру назви-джерела та семантичних зв'язків між твірними й похідними одиницями.

Надалі вважаємо за потрібне вказати на перекладацькі трансформації, які застосовують в процесі перекладу двокomпонентних авіаційних термінологічних словосполучень: **перестановка компонентів** словосполучення: *vibration damper – демпфер коливань; channel loading – завантаження каналу; aerodrome chart – карта аеродрому; course sharpness – точність курсу*.

Переклад авіаційних ТС характеризується також такими прийомами, як а) **компресія** (19,2 %): *stuffing box – сальник, shock absorber – амортизатор, landing gear – шасі*. Зменшення кількості компонентів у прикладі відбувається за допомогою об'єднання першого та другого компонентів у термін *шасі*. Переклад терміна українським, що відтворює значення двох компонентів англійського терміна за допомогою одного терміноелемента (терміна), навпаки, призводить до зменшення кількості елементів у складі українського терміна;

б) **декомпресія** (16,1%): Кількість компонентів збільшується за рахунок додавання применниково-іменникового сполучення, що викликано потребою уточнення цього термінологічного словосполучення. У поодиноких випадках збільшення кількості компонентів терміна під час перекладу зумовлюється передаванням і ядерного, і неядерного терміноелемента: *barometric device – барометричний регулятор подачі палива в ТРД; condition lever – важіль перемикання режимів роботи двигуна; retracting strut – циліндр-підкіс для прибирання шасі, fine pitch – малий крок повітряного гвинта*.

Це явище пов'язане з різною валентністю елементів українського й англійського терміна, з різною сполучуваністю та різноманітністю конститuentів терміна. У багатьох випадках внутрішня форма українського терміна включає компоненти, еквівалентні компонентам англійського терміна, однак для забезпечення їх сполучуваності та об'єднання в граматично правильне термінологічне словосполучення потрібне введення «додаткового» елемента: *aeronautical circular – циркуляр аеронавігаційної інформації; autopilot control – керування за допомогою автопілота; flight deterioration – різке погіршення метеоумов у польоті; flap actuator – механізм випускання-прибирання закрилків, turbine bore – канал у маточині турбіни, on-route charge – збір за аеронавігаційне обслуговування на маршруті польоту*. Поширеність цієї трансформації констатується і різною валентністю мовних одиниць в англійській та українській мовах, і розбіжністю будови української (синтетичної) й англійської (аналітичної) мов.

Приєм перекладу ТС за допомогою **применниково-іменникового сполучення** виявлено у 8,1 % прикладів перекладу, наприклад: *density altitude – висота за щільністю; flight visibility – видимість у польоті; mass explosion – вибух у масі; instrument flight – політ за приладами*.

Дієприкметниковий зворот спостерігаємо в перекладі в 2,1 % випадків: *bearing liner – елемент, що встановлюється під внутрішнє кільце підшипника; chord-wise members – елементи, розміщені вздовж хорди (крила), engine-driven vehicle – машина, що приводиться в дію двигуном*.

Авіаційним двокomпонентним термінологічним одиницям властивий такий прийом перекладу, як: переклад **аналогічним словосполученням** (2,5 %): *aircraft light – бортові, аеронавігаційні вогні, beam identification (дослівно: променева ідентифікація) – радіолокаційна ідентифікація*. За неможли-

вості вживання інших прийомів перекладу може використовуватися й *описовий переклад* (3,9 %): *quick-feathering propeller* – повітряний гвинт зі швидким поворотом лопаток у флюгерне положення.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, ґрунтовний аналіз основних структурних схем двокомпонентних ТС проводили задля встановлення українських відповідників англійських складених термінологічних одиниць. Наразі доходимо висновку, що за формального та семантичного аналізу складних термінів основним критерієм правильного перекладу є безпомилкове визначення основних та підрядних компонентів складного терміна й осмислення їхнього значення. Як підсумок щодо особливостей структури та перекладу англійських двокомпонентних авіаційних термінів-словосполучень, варто зазначити, що вибір способу, а зазвичай комбінації способів, перекладу залежить від декількох чинників: уміння перекладача ідентифікувати термін-словосполучення, уміння аналізувати структурно-семантичні характеристики цієї групи, визначаючи смислові зв'язки між її компонентами, від володіння перекладачем прийомами, традиційно наявними в теорії та практиці перекладу. А також від загальнолінгвістичної компетенції та досвіду автора перекладу, які дають йому змогу знаходити та використовувати нові прийоми перекладу, прагнучи до найадекватнішого відтворення оригіналу в перекладі.

Джерела та література

1. Бондарчук М. Н. Структурно-семантические параметры русской авиационной терминосистемы (макрополе «движение летательного аппарата»): дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02 / М. Н. Бондарчук. – Киев, 2000. – 226 с.
2. Гудманян А. Г. Англійська мова. Translation of official documents on civil aviation : навч. посіб. / А. Г. Гудманян, Г. А. Сулова, Н. І. Иванова. – К. : НАУ, 2005. – 140 с. о
3. Зюзина Е. А. Эпонимические единицы в составе специальной авиационной лексики : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Зюзина Екатерина Александровна. – Краснодар, 2006. – 180 с.
4. Скороходько Э. Ф. Вопросы перевода английской технической литературы (перевод терминов) / Э. Ф. Скороходько. – Киев : Изд-во Киев. ун-та, 1963. – 91 с.
5. Англо-російсько-український тлумачний словник до МЕГАмодульного навчального комплексу «Аеронавігація» / уклад. : В. П. Бабак, В. П. Харченко. – К. : Книж. вид-во НАУ, 2007. – 328 с.

Ковтун Елена, Енчева Галина. Структурно-семантические особенности аналитических номинаций авиационной терминологии в аспекте перевода. Стаття посвящена исследованию авиационной терминологии в переводческом аспекте. Исследованы пути формирования аналитических номинаций в авиационной терминологии, проанализирован состав авиационной терминологической лексики и выделены модели терминологических словосочетаний, вошедших в ее состав. В работе исследованы лексико-семантические, структурные особенности двухкомпонентных аналитических номинаций авиационной терминологии, указано на особенности их перевода. При формальном и семантическом анализе сложных терминов основным критерием правильного перевода является безошибочное определение основного и подрядного компонента термина и осмысления их значения. Выбор способа, а обычно комбинации способов, перевода зависит от нескольких факторов: от особенностей структуры и перевода англоязычных двухкомпонентных авиационных терминов-словосочетаний, умения переводчика идентифицировать термин-словосочетание, анализировать структурно-семантические характеристики этой группы, определять смысловые связи, от владения переводчиком приемами, традиционно существующими в теории и практике перевода.

Ключевые слова: авиационная терминология, двухкомпонентный термин, структурная модель, процесс перевода, методы и способы перевода, переводческие трансформации

Kovtun Olena, Encheva Galyna. Structural and Semantic Peculiarities of Aviation Terminology Analytical Nominations in the Aspect of Translation. The thesis is a comprehensive study of the aviation terminology in the light of translation studies. It is claimed that modern English aviation terminology represents a dynamic and open system connected with the development of scientific apparatus of aviation. The stock of aviation terms from the point of view of their structure has been analysed and distinctive models composing it have been distinguished. Aviation terminology is regarded as a system of the one-member and complex terms system connected by means of the formal and semantic relations. Peculiar aspects of aviation terminology, the features of its semantic organization are revealed; the main tendencies of its word-building, specific derivative processes and productive structural types of complex two-member component aviation terms are defined. The experimental study of the English-Ukrainian translations of complex two-member component aviation terms makes it possible to draw a conclusion that an obligatory condition of adequate translation is the translator's ability of correct analyzing the structure of a complex term, correct identifying grammar difficulties and building a translated Ukrainian terminological correspondence in conformity with the target

language norms and peculiarities. The choice of the translation strategy of aviation terminology is to some extent dependent upon the peculiarities of the translator's style and his/her linguistic competence.

Key words: aviation terminology, complex term, structural model, translation process, ways and methods of translation, translator's transformations.

Стаття надійшла до редколегії
11.04.2015 р.

УДК 81'255.2:6

Світлана Кулезньова
Роман Філіпов

Перекладознавчий аспект стратегії хеджування в науковому тексті

У статті розглянуто особливості наукового функціонального стилю з погляду комунікативних стратегій хеджування, його жанри в контексті ядерно-польової структури, надано короткий екскурс в історію досліджень хеджів у лінгвістиці, їх використання при побудові письмових та усних висловлювань. Проаналізовано мовні та мовленнєві засоби реалізації стратегії хеджування, використання хеджів, орієнтованих на читача й на зміст викладу матеріалу, які, своєю чергою, поділяються на ті, що зорієнтовані на правомірність і чіткість викладу матеріалу та зорієнтованих на автора твору. Розглянуто реалізацію комунікативних стратегій хеджування на лексичному та лексико-граматичному рівнях відповідно до класифікації К. Хайланда; проаналізовано ступінь відтворення стратегій хеджування, наявних в англійській мовній статті з політології, в українських перекладах студентів та причини неповного відтворення стратегій хеджування в перекладах; наголошено на потребі врахування і лінгвістичних, і екстралінгвістичних факторів під час осмислення та аналізу будь-якого науково-гуманітарного тексту для вірного відтворення ідеї та цілей автора; окреслено перспективні напрями подолання проблем з відтворення комунікативних стратегій хеджування в перекладі під час підготовки майбутніх перекладачів.

Ключові слова: хеджі, хеджування, комунікативні стратегії, функціональний стиль, жанр наукового функціонального стилю, ядерно-польова структура.

Постановка наукової проблеми та її значення. Підвищення конкурентоспроможності вищих навчальних закладів України на міжнародному ринку освіти – нагальне завдання під час підготовки майбутніх спеціалістів та науковців у різних галузях. Інтеграція української вищої освіти у європейський та світовий науковий простір надає широкі можливості отримання будь-якої інформації, передусім англійською мовою, яка де-факто є мовою міжнародної наукової спільноти.

Опрацювання наукових статей англійською мовою передбачає повне осмислення їх побудови, використання притаманних англійській мові науковому функціональному стилю комунікативних стратегій, а також мовних та мовленнєвих засобів їх реалізації. Такий підхід уможливує повне відображення стратегій хеджування, без яких ефективність та мету будь-якого наукового тексту неможливо досягнути.

Аналіз студентських перекладів англійських наукових статей українською мовою продемонстрував неповну передачу (а інколи навіть і спотворення) основної ідеї оригінального тексту, що, на нашу думку, засвідчує актуальність та потребу вивчення характеристик англійського функціонального стилю, притаманних йому комунікативних стратегій, їх порівняння в українській та англійській мовах, мовних та мовленнєвих засобів їх реалізації, і відображення їх у перекладі, що є неодмінною умовою підготовки майбутніх перекладачів та науковців.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Багатогранність діяльності людини в сучасному світі передбачає осмислення і навчання комунікації в неймовірно широкому контексті. Розгляд основних положень мовних та мовленнєвих структур, закономірності їх функціонування, а також сфери функціонування на певному етапі пропонує нові підходи. Стилю (як такому), функціональному стилю та його класифікаціям присвячено достатньо уваги українських та зарубіжних науковців (Г. Я. Солганік,